

B E E L D E N D E K U N S T
B R E D A 1998/2002

Gemeente Breda

99-413

Beekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

BEELDENDE KUNST
IN DE BINNENSTAD
BRED A

1998-2002

Gemeente Breda, Commissie voor Beeldende Kunsten

1998

colofon:

Deze nota werd geschreven door Thérèse Legierse in opdracht van de Dienst Cultuur van de Gemeente Breda, op advies van de Commissie voor Beeldende Kunsten.

uitgave: Gemeente Breda, Commissie voor Beeldende Kunsten

ontwerp: Meyer / Van Gerwen, Den Haag / Breda, i.s.m. Jan Treffers

druk: Drukkeij Modern, Bennekom

De Gemeentelijke Commissie voor Beeldende Kunsten bestaat uit de volgende leden:

Ad van Roosmalen (voorzitter)

Marco Cops

Loek Grootjans

Jan Oostveen

Ada Lopes Cardozo

Frank Tiesing (adviseur)

Liesbet de Vries (secretaris)

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Aanleiding en doel van de discussienota	11
Doelstellingen beeldende kunst in de openbare ruimte	15
De betekenis van kunst in de openbare ruimte	19
Het publiek	21
Keuze locatie en kunstvorm: samenhang en pluriformiteit ...	23
Financiering	31
Voorstellen:	
Stille omgang	39
Schorsmolen	43
Van Coothplein	47
Chassé	51
De haven	55
Claudius Prinsenlaan	57
De Singel	61
Kunstboulevard	65
De Connaisseur	69
Opdrachten in het kader van de percentageregeling	71
Voorlopige planning	73

Herinrichting is ook een culturele opgave

INLEIDING

Bij de realisering van de ambitieuze plannen ter verhoging van de kwaliteit op vrijwel elk denkbaar gebied in de binnenstad van Breda, mist men op dit moment enig voorstel voor beeldende kunst.

Wat opvalt is de discrepantie tussen het kwalitatief hoge niveau van de herinrichting van het stadshart en het Valkenberg, de voortvarendheid waarmee een aantal grote culturele voorzieningen tot stand zijn gekomen, en het ontbreken van even spraakmakende kunst in de openbare ruimte.

Herinrichting is ook een culturele opgave

Wil Breda zijn culturele ambities waarmaken, dan is men er niet met een groot theaterschouwburg, een splinternieuw museum, een popmuziekcentrum, een goed functionerende bibliotheek en centrum voor kunst en muziek, en landelijk aandachttrekkende

tentoonstellingen van hedendaagse beeldende kunst.

Het culturele denken zal op elk niveau in het beleid plaats moeten vinden, zodat het resultaat in alle plannen en realiseringen zichtbaar wordt.

Niet altijd in de vorm van autonome kunst, maar ook als een minder direct aanwijsbare toevoeging in de vorm van verhoging van de kwaliteit.

Voor kunst in de openbare ruimte betekent dat betrokken zijn vanaf het prilste stadium van planvorming. Inderdaad vanaf de verkoop van grond, waarbij een percentage voor kunst in het bedrag opgenomen wordt, tot deelname aan de ontwikkeling van de eerste ideeën bij stedenbouwkundige plannen.

Een voorbeeld van een vroegtijdige aandacht voor de beeldende kunst is de opdracht voor het Chasséterrein waarbij kunst onderdeel uitmaakte van het programma van eisen en in het budget opgenomen was.

Bij de huidige planontwikkeling voor onder andere de Oost-West-flank moet men waken de historische kans niet te missen de culturele component integraal op te nemen in het proces; alleen dan zal men een wezenlijke structuurverbetering kunnen combineren met de opgave van het versterken van de culturele functie en het creëren van een unieke identiteit voor dit deel van de binnenstad. De wens van integratie van beeldende kunst in de herstructureringsprojecten leeft niet alleen bij de Commissie voor Beeldende Kunsten maar ook bij de vormgevende disciplines van andere diensten.

Uit het voorlopig ontwerp voor het Van Coothplein en Claudius Prinsenlaan/ Vlaszak blijkt de noodzaak voor beeldende kunst: beide plannen ontlene een belangrijk deel van hun harmonie en betekenis aan de cruciale plaats die kunst inneemt in de ontwerpen.

Cultuur wordt niet alleen door de dienst Cultuur gemaakt

Uit het bovenstaande blijkt al dat de realisering van beeldende kunst in de openbare ruimte geen solitaire exercitie van een Gemeentelijke Commissie voor Beeldende Kunsten of van de Dienst Cultuur kan zijn.

In het overleg ten behoeve van deze nota met verschillende diensten kwam vooral naar voren het grote belang van de uiterst vroege inschakeling van de beeldende kunstdiscipline bij de planvorming, waardoor de beeldende kunst een waardevolle plaats kan krijgen in de te plannen openbare ruimte. Dit betekent opname van deze culturele aspiraties in bestemmingsplannen, stedenbouwkundige plannen en het buitenruimteplan.

Deze manier van werken rechtvaardigt ook een andere manier van financieren van de beeldende kunst; nu deze is opgenomen in het totale planproces is een reservering in voorbereidings- en uitvoeringskredieten een logische gevolg.

In deze nota worden voorstellen gedaan om kunst een onlosmakelijk deel van de ontwikkelingen in de openbare ruimte te laten uitmaken. De kosten van dit ambitieuze plan, dat qua ambitie niet onder wil doen voor de andere plannen in de binnenstad, zijn voorlopig geraamd op 4 miljoen gulden. Deze maken nog geen deel

uit van de totale investeringen à 1,5 miljard die op dit moment worden gepleegd om de binnenstad van Breda klaar te stomen voor de vele eisen die de één en twintigste eeuw aan dit historische stadsgedeelte zullen gaan stellen. De voorstellen tot financiering zijn gebaseerd op samenwerking met belanghebbende partijen. Het is de gezamenlijke ambitie, de samenwerking en de gedeelde verantwoordelijkheid die hier meesterwerken tot stand kunnen brengen.

Breda stad met karakter

Beeldende kunst in de openbare ruimte is het middel bij uitstek om de doelstellingen te realiseren van het project: Breda, stad met karakter. Het geeft unieke mogelijkheden het profiel van Breda breed uit te dragen naar bewoners en gebruikers van de stad Breda en daarmee de betrokkenheid van hen bij de ontwikkeling van de stad te vergroten. Door een aantrekkelijker woon- en werkomgeving en het positieve culturele imago is Breda een concurrerende vestigingsplaats voor bedrijven.

Maria Roosen
melkkan voor Schwerte
1997 (detail)
foto: Liedeke Kruk

Kunst is het middel bij uitstek om het karakter van een stad uit te drukken

Deze nota wil een belangrijke bijdrage leveren aan de strategische visie van het beleidsveld cultuur ten aanzien van dit project en zou tot een van de items met prioriteit benoemd moeten worden:
— vanwege de mogelijkheid met beeldende kunst juist de identiteit

- van specifieke Bredase situaties naar voren te halen en te versterken,
- vanwege de differentiatie in schaalgrootte wat de reikwijdte betreft; van wijk tot stedelijk tot nationaal en internationaal niveau,
- vanwege de invloed op en samenhang met de thema's wonen en werken.

Voorgesteld wordt de geconstateerde achterstand op het gebied van opdracht geven tot kunst in de openbare ruimte een voordeel te laten zijn, door met grote voortvarendheid met dit plan een inhaalslag te leveren en met de gerealiseerde projecten en met de manifestaties op stedelijk, nationaal en internationaal niveau en de aandacht te vestigen op Breda als stad zich onderscheidend door een hoog cultureel imago.

In het eerste hoofdstuk worden aanleiding en doel van deze nota beschreven, waarna in het volgende chapter de doelstellingen met betrekking tot het beleid van beeldende kunst in de openbare ruimte worden geformuleerd. Met een uiteenzetting over de huidige ontwikkelingen in de beeldende kunst en haar mogelijkheden ten aanzien van de identiteit en het imago van de stad, het stadsgezicht, de woonomgeving en het (cultureel) toerisme, wordt de betekenis van beeldende kunst in de openbare ruimte verantwoord.

Onder de kop 'Samenhang en Pluriformiteit' vind men een beschrijving over het verband tussen locatie en kunstopdracht en de gewenste verscheidenheid aan kunstvormen die dit oplevert. Het hoofdstuk daarna biedt voorstellen voor verschillende vormen van financiering van beeldende kunst in de openbare ruimte.

Na dit algemene gedeelte worden per project de karakteristieken, mogelijkheden en moeilijkheden voor beeldende kunst benoemd. Tevens wordt hier uiteen gezet in welke zin de specifieke stedelijke situatie van belang kan zijn voor de beeldende kunst, en op welke manier beeldende kunst een waardevolle bijdrage aan de omgeving kan leveren.

AANLEIDING EN DOEL VAN DE NOTA

Noodzaak beleidsplan

In de twaalf jaar van haar bestaan heeft de Commissie voor Beeldende Kunsten regelmatig de wens uitgesproken te werken op basis van een beleidsplan waarin een visie op de positie van de beeldende kunst in de stad de basis vormt voor een geconcretiseerd beeldend kunstplan.

De realisering van beeldende kunst in de openbare ruimte werd gekenmerkt in deze afgelopen periode door een grote verscheidenheid in financieringsvormen, advies en samenwerkingsstructuren die een inhoudelijk coherente aanpak bemoeilijkten.

Beleid op dit terrein heeft zich altijd meer bezig gehouden met het complexe totstandkomingsproces dan met de vraag welke plaatsen in de stad om beeldende kunst vroegen of een grote betekenis voor beeldende kunst konden hebben. Het is voor een adequaat kunstbeleid van groot belang te werken naar aanleiding van een inventarisering van mogelijkheden en middelen, om zodoende door het stellen van

prioriteiten optimale resultaten te kunnen bereiken.

Het doel van deze discussienota is het scheppen van een samenhangend kader voor het opdrachtenbeleid ten aanzien van beeldende kunst in de openbare ruimte, en aan te geven welke financiële middelen daartoe kunnen worden aangewend.

Aansluiting op ontwikkelingen in de binnenstad

Zoals bekend wordt er momenteel in de binnenstad van Breda inhoud gegeven aan een breed scala van projecten, welke voortvloeien uit het Structuurplan en het Plan van Aanpak voor de Binnenstad uit 1992.

Naast een aantal grote ontwikkelingsprojecten wordt de openbare ruimte structureel opgeknapt, belangrijke monumenten worden gerestaureerd en er vinden veel kleinschalige vernieuwingen en verbeteringen plaats.

De beeldende kunst is hierbij achtergebleven.

Deze nota draagt voorstellen aan om te voorzien in deze lacune en daarmee kunst een plaats te geven in de ontwikkelingen in de Bredase binnenstad.

Teun Hocks
zonder titel
1997
Courtesy Torch Amsterdam

Discussie en afspraken

Deze nota is, zoals de naam al aangeeft, ook de basis voor een discussie door de betrokken partijen. Organisatie, wijze van financiering en tijdsplan vormen hierbij de belangrijkste onderwerpen.

Want zoals cultuur niet alleen door de dienst Cultuur wordt gemaakt, is beeldende kunst in de openbare ruimte alleen mogelijk door samenwerking met diverse diensten en andere betrokkenen. Na consultatie wordt deze nota ter goedkeuring voorgelegd aan het college en de raad, waarna het vanaf voorjaar 1998 operationeel kan zijn.

Van Discussienota Binnenstad naar Structuurplan Kunst in de Openbare Ruimte voor heel Breda

De beleidsnota „Cultuur is Meer“ noemt als een van de actiepunten een structuurplan kunst in de openbare ruimte. Deze Discussienota Beeldende Kunst in de Binnenstad is het eerste deel van een dergelijk structuurplan.

Het vormt de basis naar aanleiding waarvan de kunstplannen voor de overige delen van de stad geschreven kunnen worden.

1998 - 2002 en daarna...

De nota bestrijkt een periode van vijf jaar, van 1998 tot en met 2002, waarin de mogelijkheden van een aantal te realiseren kunstwerken wordt geschetst, evenals een tweetal manifestaties dat door hun nationale en internationale betekenis en uitstraling de discussie over beeldende kunst in de openbare ruimte aanzwengelt en op die manier ideeën genereert voor een verdere uitbouw van het beleid in de periode erna.

DOELSTELLINGEN BEELDENDE KUNST IN DE OPENBARE RUIMTE

De belangrijkste doelstelling van het beeldend kunstbeleid is het kansen scheppen voor kunst van kwaliteit

In de beleidsnota „Cultuur is Meer“ werd ten aanzien van deze doelstelling het volgende geformuleerd: De stad moet een podium zijn voor kunstenaars en kunstproducten, waarbij kwaliteit voorop moet staan. Een zorgvuldige keuze van kunstenaars, kunstproducten en -producties is daarbij voorwaarde.

Ten aanzien van het opdrachtenbeleid kan daar nog de doelstelling aan toegevoegd worden de kwalitatief hoogstaande collectie beeldende kunst in de openbare ruimte een afspiegeling te laten zijn van wat er zich in de beeldende kunst afspeelt op stedelijk, nationaal en internationaal niveau.

Hiertoe is het noodzakelijk het opdrachtenbeleid aansluiting te laten

vinden bij de huidige ontwikkelingen in de kunstpraktijk; dit kan door het geven van opdrachten, maar ook door het stimuleren van de discussie over functie, aard en kwaliteit van de beeldende kunst in de openbare ruimte.

Hiermee kan Breda zijn positie en naam binnen de beeldende kunst versterken, hetgeen zonder twijfel van invloed is op het culturele imago van de stad.

Naast de genoemde doelstellingen van het beleid; het kansen bieden aan kwaliteit, en met deze aanpak de actuele ontwikkelingen in de beeldende kunst te volgen en te laten zien, worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

Kunst als verhoging van de kwaliteit van de omgeving, omgeving als inspirerende kwaliteitsbevorderende factor voor de beeldende kunst.

Ricardo Brey
zonder titel, tentoonstelling Shelter
park Wolfslaar , 1996
(courtesy Stichting Fundament)

De keuze voor locaties voor beeldende kunst is steeds gebaseerd op twee uitgangspunten; de plaats dient te voldoen aan zodanige voorwaarden dat een kunstwerk goed tot zijn recht kan komen, waarna het kunstwerk op zijn beurt een verrijking voor de plaats kan betekenen.

Dit sluit dus locaties 'die zo hard iets nodig hebben' uit, tenzij daar een verwachting aan gekoppeld kan worden dat de uitdaging van die plaats ook voor de beeldende kunst een gunstige uitkomst kan betekenen.

Kunstbeleid; geen kunstenaarsbeleid

Het uiterst belangrijke kunstenaarsbeleid dat elke stad voor de in haar gebied wonende en werkende kunstenaars dient te voeren is een ander hoofdstuk van het cultuurbeleid.

Hoewel men op zich door het aankopen van beeldende kunst kunstenaars een inkomen verschaft, is de inkomensbevorderende factor ondergeschikt aan de doelstellingen zoals het streven naar kwaliteit en topkwaliteit en het creëren van een beeld van wat er —stedelijk, nationaal, internationaal— in de kunstwereld zich afspeelt. Bij het opdrachtenbeleid is het dan ook niet vanzelfsprekend dat de aandacht hoofdzakelijk gericht wordt op Bredase kunstenaars. Een wisselwerking tussen stedelijke kwaliteit en (inter)nationale kwaliteit leidt tot inspiratie en spiegeling van het eigen product, en in die zin tot de discussie die noodzakelijk is voor de cultuurontwikkeling, hetgeen in die zin ook voor de Bredase kunstenaars van grote betekenis is.

DE BETEKENIS VAN KUNST IN DE OPENBARE RUIMTE

In deze nota wordt onder openbare ruimte verstaan het geheel van pleinen en straten, parken en andere groenvoorzieningen waaraan de dimensie van de gevels, de skyline en de silhouetten van de stad is toegevoegd.

Het begrip openbare ruimte wordt niet alleen opgevat als een uitsluitend fysieke ruimte maar heeft tevens een betekenis als sociale of mentale ruimte.

Naast de intrinsieke betekenis van beeldende kunst kunnen aan haar aanwezigheid in de openbare ruimte de volgende kwalitatieve eigenschappen worden toegekend:

Bevordering culturele klimaat

Het stedelijk gezicht en een goed opdrachtenbeleid bevorderen een proces waarin ook kunstenaars participeren hetgeen voor de ontwikkeling van het culturele klimaat van Breda van waarde is.

,

Cultureel imago

Het beheren van nieuwe ontwikkelingen en herstructureringen in de bebouwde omgeving dient te worden beschouwd als een culturele opgave als totaal, waarin beeldende kunst een belangrijk onderdeel van het geheel uitmaakt.

Daarnaast levert beeldende kunst in de openbare ruimte een belangrijke bijdrage aan het beeld dat men zich van een stad vormt. Hoewel het scheppen van een cultureel imago voor het opdrachtenbeleid geen doel op zich betekent, is het een belangrijke consequentie van het werken in de openbare ruimte.

Een positief cultureel imago is van belang voor het cultureel toerisme. Beeldende kunst in de openbare ruimte bepaalt niet alleen mede het stadsgezicht, maar vormt in de vorm van bijvoorbeeld een beeldenroute een culturele toeristische attractie op zich.

Aantrekkelijke (woon)omgeving en economische meerwaarde

De stedelijke omgeving die tegelijkertijd woon en werkomgeving is, en ook dient om er te ontspannen, kan door beeldende kunst aantrekkelijker gemaakt worden, waardoor mensen graag in een stad willen wonen en werken en bedrijven er zich willen vestigen. Beeldende kunst versterkt de identiteit en levert voor de bewoners van een stad mogelijkheden tot identificatie met een plek.

Investeren in kunst betekent een toevoeging van een kwaliteit aan de stedelijke ruimte. Deze extra kwaliteit vormt de economische meerwaarde van het opdrachtenbeleid in de beeldende kunst.

Alicia Framis
The Walking Monument
1997

HET PUBLIEK

Kunst zonder publiek verliest zijn bestaansrecht; dit geldt eens te meer voor kunst in de openbare ruimte.

Van grote waarde is dan ook een uitstekende communicatie met de te onderscheiden publieksgroepen: de inwoners van Breda, de kunstwereld, kunstenaars, kunstkenners en kunstliefhebbers, zowel uit Breda als daarbuiten, en het nationale en internationale publiek dat Breda bezoekt om (cultuur)toeristische redenen.

Elk project, voorgesteld in deze nota, heeft met een of meer van deze publieksgroepen te maken.

Bij de uitvoering van de onderscheidende projecten wordt op basis van de specifieke kenmerken een communicatieplan opgesteld.

Het spreekt vanzelf dat een kunstwerk dat, geïnspireerd op de geschiedenis van de huidige bewoners, in een wijk tot stand komt, een ander communicatietraject kent dan een internationale manifestatie ter viering van het 750 jaar bestaan van de stad Breda.

Appreciatie van kunst kan niet worden opgedrongen, en respect kan niet worden afgedwongen.

En juist het respect is van belang bij de instandhouding van kunst in de openbare ruimte.

Maar respect moet van twee kanten komen, vandaar de grote aandacht die gegeven moet worden aan communicatie met de direct betrokkenen, de buurt en wijkbewoners, de bedrijven, maar ook met de gemeentelijke diensten, bij de totstandkoming van een beeld in de omgeving.

Samenwerking tijdens het proces van ontwerp en realisering betekent niet dat alle betrokkenen samen met de kunstenaar de tekenstift hanteren, maar moet worden gezien als een dialoog met een inbreng vanuit de deskundigheid van de gesprekspartners. Bewoners kunnen bijvoorbeeld belangrijke informatie geven over hun buurt of wijk.

Appreciatie van kunst begint met informatie en educatie.

**Karnavalsdecoratie in Münster,
waardoor Daniel Buren zich liet
inspireren voor zijn werk tijdens
Sculpture Projects in Münster, 1997**

Informatie in de diverse media over de huidige beeldencollectie in de openbare omgeving, samen met een grotere aandacht bij het totstandkomen van nieuwe kunstwerken kunnen de waardering voor beeldende kunst en de betrokkenheid bij de werken die zich in de eigen stad bevinden vergroten. Ook kan in dit verband worden gedacht aan educatieve projecten op scholen.

KEUZE LOCATIE EN KUNSTVORM: SAMENHANG EN PLURIFORMITEIT

De keuze voor locatie

De locatiekeuze is gebaseerd op twee uitgangspunten: de plaats dient aan zodanige voorwaarden te voldoen dat het kunstwerk goed tot zijn recht kan komen en het kunstwerk dient een verrijking voor de plaats te betekenen.

Naast deze uitgangspunten hebben overwegingen betreffende versterking van de identiteit, mogelijkheden voor cultureel toerisme en diversiteit een rol gespeeld.

Een uitgebreide omschrijving van de voorstellen vindt verderop in deze nota plaats.

Bij de inventarisatie van locaties met mogelijkheden voor beeldende kunst is eerst gekeken naar de herstructureringsgebieden. Bij het denken over verbeteringen en veranderingen in de omgeving komt immers de 'betekenis' van een plaats aan de orde en juist hier speelt beeldende kunst een belangrijke rol. Door de louter fysieke

eigenschappen maakt het kunstwerk deel uit van de ruimtestructurerende elementen; een vroege inpassing in het overleg en ontwerpproces is dus noodzakelijk.

Toevoeging van een kunstwerk nadat de werken aan de omgeving zijn voltooid, stuit meestal op moeilijkheden (ruimtegebruik bijvoorbeeld), maar mist vooral de kansen tot een vruchtbare wisselwerking tijdens het ontwerpproces.

In deze nota is na een inventarisatie van de mogelijkheden voor beeldende kunst in de binnenstad een voorstel gemaakt voor vijf zeer verschillende kunstwerken, een tweetal manifestaties en een kunstboulevard. Tevens wordt de mogelijkheid geopperd, binnen het project De Connaisseur, kunstenaars uit Breda jaarlijks een project te laten uitvoeren, waarbij zij zelf de locatie kiezen.

Oost-Westflank en Stationsgebied

Bij elk van deze projecten is de beeldende kunst op verschillende wijze een onmisbaar element, niet alleen vanwege de mogelijkheid tot het geven van een specifieke betekenis aan de plek (Vlaszak; 'crossroad' tussen de culturele instellingen), maar ook vanwege de rol als een van de structurele ruimtelijke componenten (Van Coothplein). In de omgevingsontwerpen voor deze laatste twee projecten heeft kunst een noodzakelijke rol toebedeeld gekregen.

Het stadshart

De grote veranderingen in het alleroudste gedeelte van de binnenstad en het Valkenberg zijn nagenoeg voltooid. Voorstellen van de Commissie voor Beeldende Kunst voor kunst op de Grote Markt en het Kasteelplein zijn indertijd na overleg met de vormgevende disciplines niet verder ontwikkeld.

In het kader van het Binnenstadskwaliteitsplan zijn reclame en uithangborden aan een strengere reglementering gebonden, niettemin rest er nog een zodanige 'visuele concurrentie' dat men zich af kan vragen of in het 'winkel'gedeelte een vorm van beeldende kunst kan gedijen.

Toch is dit oudste gebied van Breda, met zijn historische betekenissen, en dan met name de gordel van stille straten om het drukke winkelgedeelte heen, van belang voor de beeldende kunst. Vandaar dat in de vorm van het project Stille Omgang een voorstel voor een manifestatie is uitgewerkt, waarvan een aantal beelden zeker zal kunnen blijven bestaan na de manifestatie.

Het project geeft de bredenaar een mogelijkheid tot identificatie met zijn woonplaats terwijl het project een belangrijke rol kan spelen in het cultureel toerisme. De manifestatie is in de reeks van de voorgestelde projecten voor de komende vijf jaar ook van belang om op stedelijk en landelijk niveau de discussie over de betekenis van kunst in de openbare ruimte aan te scherpen.

Schorsmolen

Voor een kunstwerk in de wijk Schorsmolen is niet alleen gekozen vanwege een geografische spreiding van de kunstwerken over de binnenstad, maar vanwege de zeer bijzondere opgave die op dit moment heel actueel is in de beeldende kunst; namelijk het verbeelden van een vorm van sociale geschiedschrijving.

Chassé

De opgave voor beeldende kunst van het Chasséterrein was een gegeven, wel moest nog worden onderzocht welke de mogelijkheden waren voor een kunstopdracht.

De Singel

Als voorloper op een eventueel later te formuleren opdracht (na de nu voorgestelde periode van vijf jaar) voor deze unieke locatie en als bijdrage aan de studies die vervaardigd worden voor de singel wordt hier een manifestatie voorgesteld die ingaat op het belangrijke beeldende kenmerk van de singel, namelijk de omtrekkende beweging met water om de binnenstad.

De Connaisseur

Het plan voor De Connaisseur is niet locatiegebonden. Het is juist de bedoeling dat jaarlijks een Bredase kunstenaar, die dan optreedt als connaisseur van de stad, zijn stad, een locatie kiest om een kunstwerk uit te voeren.

De keuze voor de kunstvorm

Een van de doelstellingen van het beeldend kunstbeleid met betrekking tot de openbare ruimte is het opdrachtenbeleid een afspiegeling te laten zijn van de ontwikkelingen in de beeldende kunst.

Waar eergisteren kunstenaars hun beelden naadloos invoegden in de architectuur van de Amsterdamse school, en gisteren kunstenaars hun abstracte beeldentaal volledig ten doel stelden aan de vormgeving van de omgeving, leven vandaag, naast misschien een zekere voorkeur voor de autonomie van het object, veel verschillende ideeën over de verhouding van kunst en de openbare omgeving.

Geen enkele beeldende discipline heeft vandaag de dag nog de waarheid in pacht en er is geen dominerende stroming waaraan alles getoetst kan worden.

Wel kan worden gesteld dat veel kunstenaars in toenemende mate interesse tonen voor maatschappelijke processen om deze zelfs tot onderwerp van hun kunst te maken. (zoals hier bijvoorbeeld in het voorstel Schorsmolen).

Ook geldt het begrip openbare ruimte binnen de kunst al lang niet meer als een uitsluitend fysieke ruimte, maar moet dit begrip tevens worden opgevat als sociale of mentale ruimte.

Concluderend betekent dit voor het kunstplan een grote pluriformiteit van de kunstopdrachten, waarbij de ruimtelijke gegevens van de situatie niet altijd als eerste randvoorwaarden gelden.

De gewenste afspiegeling van wat er zich in de beeldende kunst afspeelt biedt per definitie een grote variëteit

De samenhang van het plan moet dan ook niet worden gezocht in een bepaalde kunststroming, 'school' of techniek, maar in het principe de identiteit van de situatie steeds als uitgangspunt te nemen.

De volgende beschrijving van de voorstellen laat zien tot welke pluriformiteit de uitgangspunten, identiteit van de plek en het spiegelen van hetgeen in de beeldende kunst zich afspeelt, leiden:

Tijdelijke en eeuwige schoonheid

Het plan voorziet in twee in eerste instantie als manifestatie aangeboden projecten: een waarbij men zelf een rondgang door het historische stadshart maakt, en een project dat als een vloot drijvende kunstwerken om de binnenstad heen beweegt.

Peter Baren
Echo of Hysteria
Uhrturm, Schlossberg, Graz
1988

Verschillende partners

In de wijk Schorsmolen wordt het kunstwerk gecreëerd naar aanleiding van de sociale diversiteit van de bewoners in een bestaande stedelijke omgeving; het kunstwerk op en rond de nieuwe haven daarentegen, vindt zijn aanleiding in de samenwerking tijdens ideevorming, vormgeving en bouw van het project.

Het project De Connaisseur stelt een jaarlijks project met Bredase kunstenaars voor.

UHR
URSPRUNG
LIEFERT
IM DANK
DES
LIEFERN

Diversiteit in hoedanigheid

Het plan voor de Stille Omgang in de beperkte ruimte van de straten van het zogenaamde alternatieve circuit zal een totaal andere ruimtelijke hoedanigheid van beeldende kunst opleveren dan de drijvende kunstwerken in de singel.

Een beeld op het Van Coothplein dat tevens functioneert als ruimtelijk structurerend element geeft aanleiding tot een andere kunstvorm dan een geïntegreerd object of serie objecten in de aan te leggen haven.

Als laatste is te noemen de verscheidenheid in oorsprong, nationaliteit en leeftijd van de kunstenaars; bij de keuze van de kunstenaars spelen voor de Commissie van Beeldende Kunsten geen geografische beperkingen; de opdracht zelf dicteert de kunstenaarskeuze waarbij kwaliteit het uitgangspunt is. Bij de manifestatie De Singel is de internationale benadering zelfs een van de uitgangspunten, een internationale samenwerking moet er voor zorgen dat dit project niet alleen in Breda gezien zal worden maar ook in twee andere Europese steden.

Voor de eerder genoemde gewenste functie als podium voor discussie, is het van belang niet alleen ervaren kunstenaars te kiezen, maar ook jong talent aan het woord te laten. Voor het welslagen van deze meer risicovolle opdrachten dient te worden voorzien in een adequate begeleiding van de kunstenaar.

FINANCIERING

De Gemeentelijke Commissie voor Beeldende kunsten beschikt voor de uitvoering van haar beleid over de volgende fondsen:

De percentageregeling bij gemeentelijke gebouwen

De Commissie adviseert het College over de besteding van de gelden uit de percentageregeling; een regeling voor kunsttoepassing bij de stichting van gemeentelijke gebouwen. De kunsttoepassing dient hier daadwerkelijk op, in of aan het gebouw plaats te vinden, en is dus niet een middel om de in deze nota omschreven projecten voor de openbare ruimte te financieren.

Fonds Artistieke Werken

Het Fonds Artistieke Werken dat gevoed wordt met 49 cent per vierkante meter bij grondverkoop groeit per jaar met ongeveer 50.000 à 75.000 gulden.

Dit Fonds is thans het enige structurele financiële instrument dat de

Commissie van Beeldende Kunsten voor kunst in de openbare ruimte ter beschikking staat. Het Fonds Artistieke Werken is bestemd voor kunst in heel Breda. De voeding van dit fonds staat niet in verhouding tot de opgave die voortvloeit uit een serieus beleid voor kunst in de openbare ruimte.

Een herijking van het fonds is noodzakelijk.

Echter, fondsvorming past niet (meer) in de huidige beleidsvisie met betrekking tot de wijze van financieren van specifieke projecten. In beginsel is de hier verwoorde wijze van financieren van projecten bij grond- en bouwexploitaties, de herstructureringsgegevens en de gemeentelijke investeringsprojecten afdoende mits er enige ruimte is in de wijze van besteding.

Gezien de noodzakelijke implementatie van deze regeling wordt voorgesteld het fonds na definitieve vaststelling van deze nota nog te laten bestaan gedurende een overgangperiode van twee jaar en in die periode de storting in het fonds te verhogen naar $f 1,=$ per vierkante meter.

Tracey Emin
Fantastic to Feel Beautiful Again
1997

Fonds Stadsvernieuwing

In de afgelopen jaren is een aantal projecten in het kader van de stadsvernieuwing gerealiseerd, gefinancierd uit het Fonds Stadsvernieuwing.

Jaarlijks stond de Commissie voor Beeldende Kunsten een budget van 30.000 gulden voor een kunstopdracht in een stadsvernieuwingsgebied en 100.000 gulden voor een kunstwerk in de binnenstad ter beschikking.

Een deel van het torentje van Aldo Rossi is daar mee betaald. In het

Fantastic

To Feel

Beautiful

Again

Valkenberg wordt een 'theehuis' van John K ormeling gerealiseerd. Evaluerend moet gesteld worden dat plannen van de Commissie en het voortschrijdende herstructureringsproces in de binnenstad niet de juiste afstemming hebben bereikt. Deze constatering is mede aanleiding voor deze nota, waarin nauwe samenwerking met betrokken diensten en afstemming op de herinrichtingsplannen wordt voorgesteld evenals een andere vorm van budgettering. Vanuit het Fonds Stadsvernieuwing kunnen vanaf 1999 voorstellen gehonoreerd worden, het automatisme van een jaarlijks budget is komen te vervallen. Deze financieringsvorm is derhalve niet structureel.

Voor het waarmaken van de culturele ambities, zoals in deze nota omschreven, zijn de huidige middelen voor kunst in de openbare ruimte ontoereikend.

Vanuit de overtuiging dat kunst in de openbare ruimte een onlosmakelijk onderdeel vormt van deze ruimte worden hier voorstellen voor financieringsprincipes gedaan waarbij een relatie wordt gelegd met de projecten waar de kunst deel van uit gaat maken.

Gemeentelijke investeringsprojecten

In tegenstelling tot het jaarlijks beschikbaar stellen van een bepaald budget (zoals bij kunst in het kader van het Fonds Stadsvernieuwing het geval was), wordt voorgesteld een vooraf vast te stellen budget mee op te nemen in het voorbereidings en uitvoeringskrediet van het

stedenbouwkundig ontwikkelingsgebied waarin het kunstwerk een plaats krijgt. Doel is de discipline van beeldende kunst van meet af aan te betrekken bij de planvorming en een gelijkwaardige rol toe te bedelen.

Hiermee bereikt men een juiste afstemming van tijd, budget, plaats en te realiseren kunstwerk: de specifieke plek met de eigen mogelijkheden en noden geeft de hoogte van het budget aan; en niet een vooraf vastgesteld jaarlijks budget, dat te hoog, te laag of zelfs helemaal niet gewenst of mogelijk is voor die locatie, daar het niet gebaseerd is op de reële opgave van de situatie.

Het programma van eisen dient vanaf het begin, daar waar nodig, een kunstopdracht te bevatten. In het op grond van de eisen vast te stellen budget in het investeringsproject, dienen de kosten van de kunstopdracht te worden opgenomen.

Grond- en bouwexploitatie

Bij grondexploitaties zouden de kwalitatieve doelen met betrekking tot beeldende kunst, omschreven in een onderliggend stedenbouwkundig plan, daar waar nodig wordt geacht, deel uit moeten maken van het programma van eisen en als zodanig bij de onderhandelingen met de marktpartijen op de agenda moeten staan. De financiering van beeldende kunst wordt dan als kostenfactor opgenomen in de exploitatie. Het Chasséterrein is een voorbeeld van deze manier van werken.

Grote-stedenbeleid

Een eenmalige projectsubsidie met als doel het verbeteren van de leefbaarheid, waarbij betrokkenheid van bewoners van een buurt van belang is. Kunst verhoogt de kwaliteit van de leefomgeving en daarmee ook leefbaarheid en indirect daarmee levendigheid en veiligheid.

Algemene middelen

Analoog aan de financiële koppeling die gelegd wordt tussen projecten van kunst en herinrichting, wordt voorgesteld voor de projecten/manifestaties die het imago van de stad en het cultureel toerisme bevorderen een bijdrage te leveren vanuit de middelen die Breda hiervoor ter beschikking heeft.

Resumerend wordt de volgende financieringsstructuur voorgesteld:

* De percentageregeling voor kunst bij gemeentelijke gebouwen continueren.

* Ten behoeve van het Fonds Artistieke Werken de structurele voeding van f 0,49 verhogen naar f 1,= en deze storting na vaststelling van deze nota nog handhaven voor een overgangperiode van 2 jaar.

* Bij gemeentelijke investeringsprojecten, danwel grond- en bouwexploitaties (zoals de ontwikkeling van de Vinex-bouwlocaties, reconstructie winkelpleinen, stationsomgeving, Kloosterkazerne, herinrichting Oost- en Westflank binnenstad, Chasséterrein e.d.)

vooraf bij de vaststelling van het programma van eisen, zowel in het budget van het voorbereidingskrediet als het uitvoeringskrediet een budget op te nemen, ten behoeve van een kunsttoepassing in de openbare ruimte. (analoog aan de regeling bij het Chassé-terrein)

* In het kader van de herstructureringsopgave (Groot-stedenbeleid) daar waar nodig apart gelden te reserveren voor kunsttoepassingen in de openbare ruimte (Haagdijk-Donkvaart, Heuvel, Westeinde, Geeren-noord e.d.). Hiertoe ten behoeve van opwaardering van de kwaliteit en leefbaarheid in de woonbuurten een apart beleidskader te ontwikkelen op basis van specifieke manifestaties.

Subsidies Provincie en Rijk

Verschillende van de beschreven projecten vallen binnen de normen en doelstellingen van subsidies die door het Praktijkbureau Beeldende Kunst Opdrachten van de Mondriaanstichting van het ministerie van O.C. & W. en door de provincie Noord-Brabant (opdrachtenbeleid ruimtelijke kwaliteit) verstrekt worden.

Naast sponsoring en bijdragen van partnersteden bij een gezamenlijk ontwikkelde manifestatie (De Singel), kunnen afhankelijk van de projecten diverse fondsen benaderd worden waaronder:

Anjerfonds Noord brabant

Stichting Cultuurfonds Bouwfonds Nederlandse gemeenten

Europese Culturele Stichting

Caleidoscoop, EEG subsidie

VSB Fonds

PFB, Stichting Prins Bernhard Fonds.

Kosten onderhoud

Er bestaat een onderhoudsachterstand voor beeldende kunst in de openbare ruimte. Om dit probleem niet groter te maken is het noodzakelijk om bij nieuwe plaatsing van beeldende kunst direct-beheers- en onderhoudsgeld beschikbaar te stellen. Voor de oplossing van de bestaande onderhoudsproblemen zullen de diensten Cultuur en Stadsbeheer in 1999 gezamenlijk plannen opstellen.

STILLE OMGANG

Een belangrijk deel van de binnenstad wordt ingenomen door het 'assenkruis' van het kernwinkelapparaat. Daarnaast vormt een stelsel van binnentuinen en stegen samen met de Catherinastraat, Reigerstraat, Annastraat, Nieuwstraat, Visserstraat, Sint Janstraat en Veemarktstraat het alternatieve circuit. Karakteristiek zijn de gesloten gevelwanden, smalle doorgangen, de beslotenheid en de stilte.

Een van de doelstellingen van Breda is de versterking van de toeristisch recreatieve functie van de binnenstad.

Het 'alternatieve circuit' biedt de bezoeker van Breda de mogelijkheid op een wat rustiger wijze kennis te maken met de stad; deze route door de binnenstad biedt een zeer afwisselend scala van culturele elementen, stadstuinen, bijzondere winkeltjes, ambachtelijke bedrijvigheid in een fraaie historische context. In het kader van het project 'Kwaliteit Gebouwen Binnenstad' worden gezichtsbepalende panden opgeknapt en andere

verbeteringen toegepast.

‘Niet alleen de buitenkant...’

Naast de esthetische opknappbeurt die dit gebied nu ondergaat wil het project Stille Omgang ook een verrijking van betekenissen bewerkstelligen en een vergroting van het historisch en sociaal bewustzijn.

Het project Stille Omgang gaat over het verbeelden van het niet zichtbare: dat wat er zich achter de gevels van deze straten afspeelt en af heeft gespeeld.

Fluisterend om de rust niet te verstoren wordt men door een gids op een cassetteband rondgeleid; met een twintigtal kunstwerken, voornamelijk aan de gevels worden identiteiten van bewoners onthuld en geschiedenissen van de omgeving verteld.

Dit project gaat niet zozeer in op de fysieke eigenschappen van de omgeving als wel op de karakteristieken en de soms eeuwenoude betekenissen van bepaalde plekken. Door zijn aard vergt het nauwe samenwerking met de bewoners van dit gebied.

Pieter Laurens Mol
Depositum Saturnum
tentoonstelling Century
1987

foto: Jannes Linders

Het project zal zich hoofdzakelijk aan de gevels afspelen, bijvoorbeeld zoals uithangborden het beroep uitbeelden dat in het pand wordt uitgeoefend. In de (openbare) binnentuinen en op de pleintjes zal men beelden met een meer monumentaal karakter kunnen aantreffen.

Deze manifestatie met landelijke uitstraling is tevens bedoeld om op stedelijk en nationaal niveau de discussie over de beeldende kunst in

de openbare ruimte aan te wakkeren. Breda versterkt hiermee zijn naam binnen de beeldende kunst.

Voor de Tolbruggarage, aan de Stille Omgang gelegen, is onlangs een kunstwerk opgeleverd, de garage kan deel uit maken van de beeldenroute.

Vanwege het belang van dit project voor het culturele imago van Breda, zou een deel gefinancierd moeten worden uit middelen bestemd ter verbetering van het profiel van Breda.

SCHORSMOLEN

Eind 1997 is een ontwikkelingsvisie gepresenteerd voor het gebied Haagdijk/Donkvaart, het westelijke gedeelte van de binnenstad. Dit stadsvernieuwingsproject moet ondermeer leiden tot een beter leefklimaat, een andere ruimtelijke structuur en een sterkere economische positie.

De gemeente wil de algehele structuur verbeteren voor het tussengebied ten gunste van de winkelstraat Haagdijk en het woongebied Schorsmolen.

Samen met de winkeliers van de Haagdijk streeft de gemeente naar een gemeenschappelijke toekomst. Bij die aanpak past ook het opknappen van monumentale panden binnen het kader van het project 'Kwaliteit Gebouwen Binnenstad'.

De Haagdijk is als het ware de aorta voor dit gedeelte van de stad, waarbij de woonwijken in belangrijke mate bijdragen aan de economische positie van deze karakteristieke winkelstraat. In het woongebied, ondanks de aandacht die de gemeente al enige jaren

voor dit gebied heeft, zijn zeker nog niet alle problemen opgelost. Naast vandalisme, kleine criminaliteit en jeugdoverlast in de openbare ruimte is er weinig sociale samenhang tussen de bewoners, hetgeen weer leidt tot een vrij hoge doorstroom.

Schorsmolen, een van oorsprong Bredase volksbuurt, waar iedereen elkaar kende is in de loop jaren erg veranderd. De slopershamer maakte een eind aan de wijk in zijn oude vorm. De oorspronkelijke bewoners trokken naar elders. Daarmee veranderde het karakter van de wijk. Er waren minder contacten tussen bewoners onderling. Met activiteiten als buurtfeesten e.d., georganiseerd door een groot aantal organisaties waaronder de Bewonersorganisatie Schorsmolen, Verticaal en de Stichting Ouderenwerk Breda probeert men de sfeer en saamhorigheid weer te verbeteren.

In de beeldende kunst is het met beeldende middelen schrijven van geschiedenis een onderwerp dat een aantal kunstenaars interesseert.

De historie van de wijk Schorsmolen, maar ook de snel veranderende geschiedenis door het komen en gaan van de niet echt aan de plek gebonden bewoners kunnen het uitgangspunt zijn voor een 'monument'.

Peter van Houten
Voettocht naar Lascaux
Stadskantoor Breda, 1992
(detail)

Inmiddels is in samenspraak met de bewonersorganisatie een opdrachtomschrijving opgesteld en is een werkgroep van bewoners geformeerd. De selectie van kunstenaars voor een schetsontwerp heeft plaatsgevonden. Onderdeel van de opdracht is betrokkenheid van de bewoners bij de uitvoering van het kunstwerk. Naast het

intrinsieke doel van beeldende kunst kan een dergelijk kunstwerk een grote betekenis hebben als verbetering van de leefomgeving en van het sociale klimaat van de wijk.

Breda is een van de 15 grote steden die een convenant hebben afgesloten met de rijksoverheid. In het convenant zijn afspraken vastgelegd, met name met betrekking tot de verbetering van de leefbaarheid van (achterstands)buurten. Het gaat hier onder meer om het verbeteren van de leefomgeving, de samenlevingsopbouw en het verbeteren van de veiligheid. Ook culturele projecten kunnen voor ondersteuning in aanmerking komen.

VAN COOTHPLEIN

Het Van Coothplein maakt deel uit van de ambitieuze plannen voor de Oost-Westflank. Het gaat hier om het herstel van de historische ring rondom het centrum. De flanken zijn mede bepalend voor het gezicht van Breda; de reconstructie en herinrichting van de Oost-Westflank zal de historische stedenbouwkundige structuur van het gebied moeten versterken.

Het Van Coothplein is met een aantal panden met een negentiende-eeuws karakter een zeer belangrijke aanvulling van de verschillende milieus die de Bredase binnenstad rijk is.

In tegenstelling tot de naam —Van Coothplein— is hier geen sprake van een plein. De verkeersfunctie bepaalt voor een belangrijk deel inrichtingsmogelijkheden en het karakter. Op dit moment is het oostelijk deel van dit gebied autovrij en maakt door zijn tijdelijke inrichting een onaffe indruk. Het westelijk deel wordt grotendeels gekarakteriseerd door zijn verkeersfunctie.

De inrichting van het historisch stadshart en de Oost-Westflank is primair gericht op een aangenaam verblijfsklimaat voor voetganger en fietser.

Op de begane grond is een aantal horecagelegenheden gevestigd. Passend in de sfeer van dit gebied wordt er gestreefd naar de ontwikkeling van kwalitatief hoogwaardige horeca voor de wat oudere bezoeker.

Voor de schouwburg Concordia is met de betrokkenen een plan ontwikkeld achter de bestaande gevel van het gebouw.

Monument voor de 20ste eeuw

Als ook op andere plaatsen in deze nota gesteld wordt dat het Van Coothplein een negentiende eeuws plein is, dan is dat omdat ondanks de nieuwe inrichting de vorm en sfeer bepaald worden door een aantal negentiende eeuwse gevels.

Tijdens het steeds veranderende stedelijke bouwproces blijft zelden een situatie in zijn geheel getuigen van een bepaalde bouw en inrichtingsperiode.

Hoewel vernieuwingen niet noodzakelijk altijd verbeteringen zijn is de gelaagdheid van de stedelijke structuur een rijke verzameling herinneringen en betekenissen.

Centraal in de herinrichting van dit gebied staat het herstel van de 19 eeuwse kwaliteit en allure. Dat in een tijd dat het einde van de 20ste eeuw met rasse schreden nadert. Op de valreep van deze eeuw

Roman Signer
Laarzen
1986

wordt het heringerichte plein opgeleverd. Een kunstwerk op zo'n markante plek in een historische omgeving mag zich manifesteren als monument voor de 20ste eeuw, een toekomstige herinnering aan het fin de siècle.

Het hoofdmoment van het herinrichtingsplan ligt op het middelpunt van het Van Coothplein. Hier ligt het draaipunt van alle ruimtes en de te onderscheiden functionele verschillen.

Een kunstwerk, geplaatst op dit middelpunt tussen de nieuwe Ginnekenstraat en de twee delen van het Van Coothplein zal door zijn fysieke kwaliteit een belangrijke verbindende functie tussen de ruimtes uitoefenen.

Passend in de negentiende eeuwse stedenbouwkundige traditie wordt bij de kunsttoepassing gedacht aan het gebruik van water. Een zeer ruime interpretatie is daarbij gepast. Het begrip fontein werpt daarbij al te veel beperkingen op.

CHASSÉ

Het dertien hectare grote Chasséterrein neemt in de binnenstad een bijzondere plaats in. Het terrein wordt vormgegeven volgens de karakteristieken van een campus. Dit zal in hoge mate bepalend zijn voor de sfer.

In het campusmodel staan de diverse gebouwen, schijnbaar willekeurig over het terrein verspreid. Het enige wat ze gemeen hebben is de ruimte waarin ze staan. Die bindende ruimte vormt het fundament van het campusmodel.

Onder een aanzienlijk gedeelte van het terrein is een parkeergarage gepland.

Het dak van deze ondergrondse parkeergarage bepaalt een groot deel van de identiteit van de woonwijk. Het vormt aan de oppervlakte namelijk het grootste plein op het Chasséterrein.

Natuurstenen keitjes, hellende vlakken en een verlichting aan de randen geven deze ruimte een speciaal karakter. Het sluit aan op de belangrijkste voetgangersroutes van en naar het centrum, waardoor

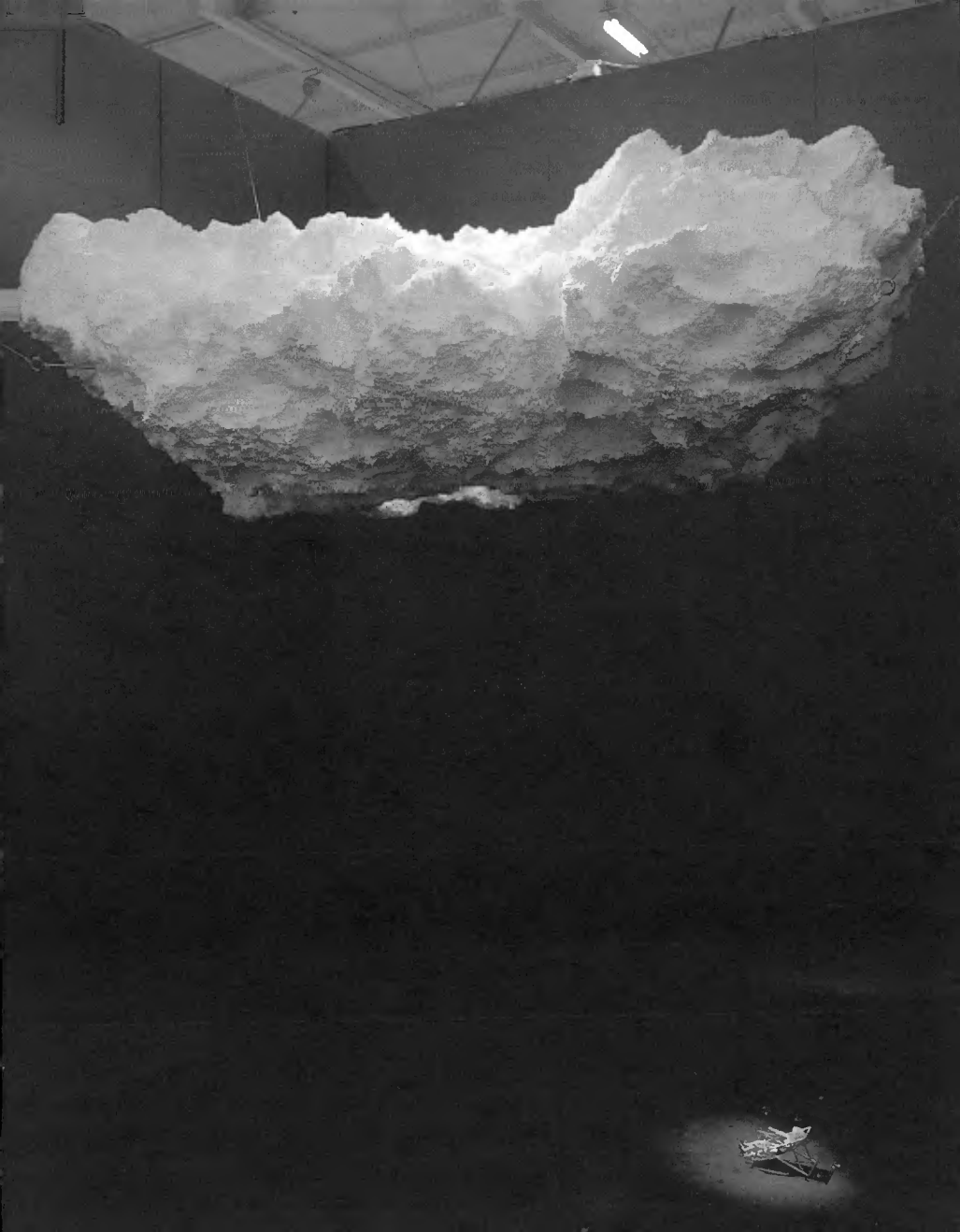
alle markante gebouwen van de binnenstad te zien zijn. Dan is er ook nog de verticale beweging; mensen zullen van beneden uit de parkeergarage naar boven komen en omgekeerd.

Het dak van de Chasségarage lijkt niet op pleinen zoals we die kennen, waarbij de pleinvorm bepaald wordt door min of meer gesloten wanden, zoals in Brussel of Sienna, of door een monument in het midden zoals in Parijs het place de la Concorde. Bovendien is het plein hier dak en vloer tegelijk, hetgeen nog eens versterkt wordt door de hellende vlakken. Het complexe idee van de verwisselbaarheid van boven en onder, met de niet tot een duidelijke vorm terug te brengen omtrek van het plein, kunnen interessante probleemstellingen zijn voor een kunstenaar, die echter in de eerste plaats tot opdracht krijgt met het kunstwerk een betekenisvolle ontmoetingsplek (het 'geheim van Chassé') te verbeelden.

Het geheim van Chassé

John Körmeling
Gat in wolck
1989

Elke nieuwe woonwijk, hoe mooi vormgegeven dan ook, heeft vooral in de eerste jaren een gemis aan plekken die misschien niet met die bedoeling vorm gegeven zijn, maar die met de tijd een betekenis gaan vervullen voor de bewoners. Het is een plaats waar men afspreekt, of waar verhalen over verteld worden wellicht zelfs zonder dat er iets te zien is. Dit zijn de elementen die een identiteit van een wijk bepalen. Een heel dikke oude boom, een niet te verplaatsen zwerfkei, een plek waar een ongeluk is gebeurd. En als een plaats door ongeluk getroffen is en er zijn veel doden bij

gevallen, dan wordt er een monument neergezet. Maar ook als de koningin is langs geweest of als een van de inwoners de Tour de France heeft gewonnen.

Beeldende kunst heeft het vermogen in te gaan op bovenstaande begrippen.

Dit plein op het Chasséterrein zou de eenentwintigste eeuwse versie kunnen worden van het dorpsplein met zijn heldenstandbeeld, en vormt de opponent van het negentiende eeuwse van Coothplein.

De garage en dus ook dit plein op het dak ervan, zijn een van de eerste uitwerkingen van de plannen voor het Chassterrein.

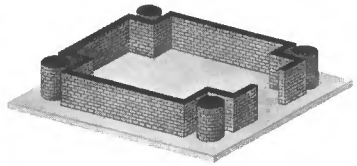
Met de uitvoering wordt naar verwachting gestart in de tweede helft van 1999. Om de plannen voor de beeldende kunsttoepassing voor die tijd klaar te laten zijn, moet er begin 1999 met de opdracht begonnen worden.

Op het Chasséterrein worden binnenin de garage en bij het Breda's Museum en Para opdrachten voor kunstwerken verleend in het kader van de percentageregeling. Voor de uitgangspunten zie het hoofdstuk percentage-regeling.

Ulrich Horndash
Idee und Öffentlichkeit
1983

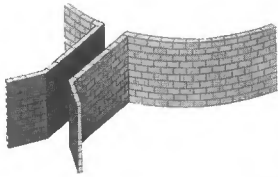

Labyrinth

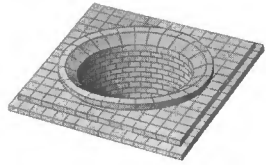

Volkshaus

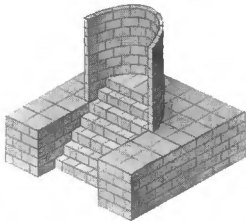
K. Malewitsch

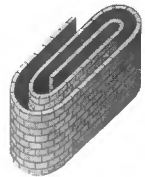
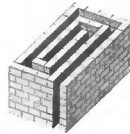
Stadion, Eingang

Silo

Baderpull

Spirale

DE HAVEN

De westflank (Nieuwe Prinsenkade, Markendaalseweg) is een voor het centrum belangrijke verkeersader, en zal dat naar verwachting ook blijven. Binnen de bestaande mogelijkheden worden oplossingen gezocht om het gebied te verfraaien. Gezien de doelstelling - het herstel van de historische ring rondom het centrum - als verwoord in de Strategische Ontwikkelingsvisie Oost-Westflank en Stationsgebied, neemt water weer een belangrijke plaats in. Er wordt dan ook onderzocht of het mogelijk is om de haven weer in ere te herstellen.

Radicale verandering van aanzicht, betekenis en gebruik

Een dergelijke radicale verandering van het aanzicht van de Prinsenkade biedt een grote uitdaging voor een kunstenaar vanuit zijn invalshoek een bijdrage te leveren aan de visuele kwaliteit van de omgeving.

Hoewel er vanuit gegaan wordt dat een kunstenaar hier van het begin af aan in het plan en vormgevingsteam meewerkt, wordt van zijn bijdrage mede een zelfstandige beeldende kwaliteit verwacht. De mogelijkheid om vanaf een vroeg stadium samen te werken moet een grootschalige vorm van beeldende kunst mogelijk maken, die zijn uitstraling heeft op het hele nieuw te ontwikkelen gebied. De vroegtijdige samenwerking maakt ook kostenbesparende oplossingen mogelijk. (werk met werk maken).

Voor de beeldende kunst is vooral de nieuwe betekenis die het gebied gaat krijgen een interessant uitgangspunt. Hierbij moet rekening gehouden worden met een dag- en een nachtbeeld: het gebied wordt intensief gebruikt zowel overdag als 's nachts, wanneer hier het uitgaansleven plaats vindt. Dit levert onder andere beeldende mogelijkheden van het water zelf, en de weerspiegeling van de aangrenzende panden overdag en de verlichting 's nachts.

CLAUDIUS PRINSENLAAN/ VLASZAK

Stedelijke ontwikkelingsassen verbinden de uitbreidingen, stadsranden en omliggende kernen met het binnenstedelijk gebied en vormen concentratie-punten van stedelijk vervoer en stedelijke voorzieningen.

Anders dan de pleinen in wijken, of de twee gordels...

Radiale assen hebben altijd een belangrijke rol gespeeld in de structuur van Breda. De oude verbindingen van de stad met Princenhage, Teteringen en het Ginneken kunnen worden beschouwd als de eerste ontwikkelingsassen van Breda. Deze assen zijn nog steeds herkenbaar aan hun kleinschalige opbouw en diversiteit aan functies. Toen de stad zich uitbreidde buiten de vesting-werken werden nieuwe assen toegevoegd. Als gevolg van de snelle groei van de stad en het autogebruik zijn enkele decennia geleden wederom nieuwe verbindingen naar het centrum gecreëerd zoals de Claudius Prinsenlaan, de Ettensebaan en de Lunetstraat. Deze assen zijn van grote betekenis voor de opbouw en identiteit van Breda. Als stedelijke entrees spelen zij een dominante rol in de beleving van de stad.

Stedelijke assen hebben de potentie de samenhang in en de identiteit van de stad te versterken in het proces van de verdere verstedelijking van Breda.

Beeldende kunst kan een rol ter versterking van deze doelstellingen spelen, de vraag is echter of deze ruimtelijke situaties ook voldoende aanknopingspunten en interessante mogelijkheden voor beeldende kunst bieden.

Tevens kan worden onderzocht welke rol (nieuw te vestigen) bedrijven daarbij kunnen spelen. Naast een mogelijkheid voor een eigen profilering, spelen ze op deze manier een actieve rol in het ontstaan van het stadsbeeld en het culturele imago.

De stedelijke assen vallen, geografisch gezien, voor het grootste gedeelte buiten het werkgebied van deze nota, maar vanwege hun belang voor het imago van Breda en vanwege de aansluiting op de binnenstad worden ze hier toch genoemd.

Uitgebreider aandacht zal aan deze assen gegeven moeten worden in de kunstplannen die na het Kunstplan voor de Binnenstad zullen verschijnen.

Ann Veronica Janssens
Voorstelling van een ronde vorm
Vleeshal Middelburg
1996
foto: Delphine Bedel

Claudius Prinsenlaan

De Claudius Prinsenlaan is zowel een van de genoemde assen als een onderdeel van de plannen voor de Oost-Westflank.

De laan sluit aan op het 'Kloosterplein', dat op dit moment gedomineerd wordt door het beeld 'Offer van Isaac' van Kadishman.

Dit gebied wordt als eerste van het Oost-Westflankproject aangepakt, waarbij bijzondere aandacht geschonken wordt aan de aansluiting van de Claudius Prinsenlaan op de ring rond het centrum.

Men bevindt zich hier op de crossroads van cultuur: Beyerd, Artotheek, Lokaal 01, Chassétheater, Bibliotheek, Nieuwe Veste, Para en Breda's Museum bevinden zich vanaf hier op nog geen vijfhonderd meter afstand.

Met beeldende kunst op het zeer brede trottoir, zoals nu in de plannen voorkomt, wordt de 'crossroad'functie benadrukt en wordt aan dit gebied zijn specifieke betekenis gegeven.

De middenberm, waarop het beeld van Kadishman nu staat, komt volgens de huidige plannen niet op dezelfde manier terug. In dit verband zal herplaatsing van het 'Offer van Isaac' overwogen moeten worden.

DE SINGEL

De singel is een belangrijk structurerend element in de stad, zowel in de stedelijke als in de groene structuur. Langs de singel treft men een grote diversiteit aan sferen en vormen van bebouwing aan.

Het 'Lighthouse' van Aldo Rossi vormt een opmerkelijk element in de singel, en voor de brandweer op de hoek Lunetstraat - Tramsingel wordt op dit moment een kunstwerk uitgevoerd dat ook ingaat op deze markante entree van de stad.

De singel vormt de verbindende schakel tussen historische, landschappelijke en nieuwe dragers van de stad en rijgt als een duidelijke herkenbare lijn verschillende karakteristieke radialen aan.

Wil men met beeldende kunst ingaan op het belangrijkste kenmerkende element van de singel dan moet er een project geformuleerd worden waarbij de omtrekkende beweging met water om de binnenstad heen benadrukt wordt.

De singel heeft de status van monument, en is in die zin onderhevig

aan beschermende regels en wetten. De ervaring met het bouwen van het 'Lighthouse' van Aldo Rossi leert ons hoe moeilijk het is om veranderingen of toevoegingen aan te brengen aan dit monument.

Een project waarbij kunstwerken drijven of varen ontwijkt de 'bouw'problemen, terwijl de omtrekkende beweging, het omsingelen, geaccentueerd wordt.

Breda 750 jaar

In 2002, wanneer Breda 750 jaar bestaat, kan met een groots kunstproject ook de Europese betekenis van de stad feestelijk onderstreep worden.

Breda zou met twee andere, qua grootte vergelijkbare, Europese steden in gezamenlijk initiatief kunstenaars en architecten opdracht kunnen geven drijvende of varende kunstwerken te vervaardigen.

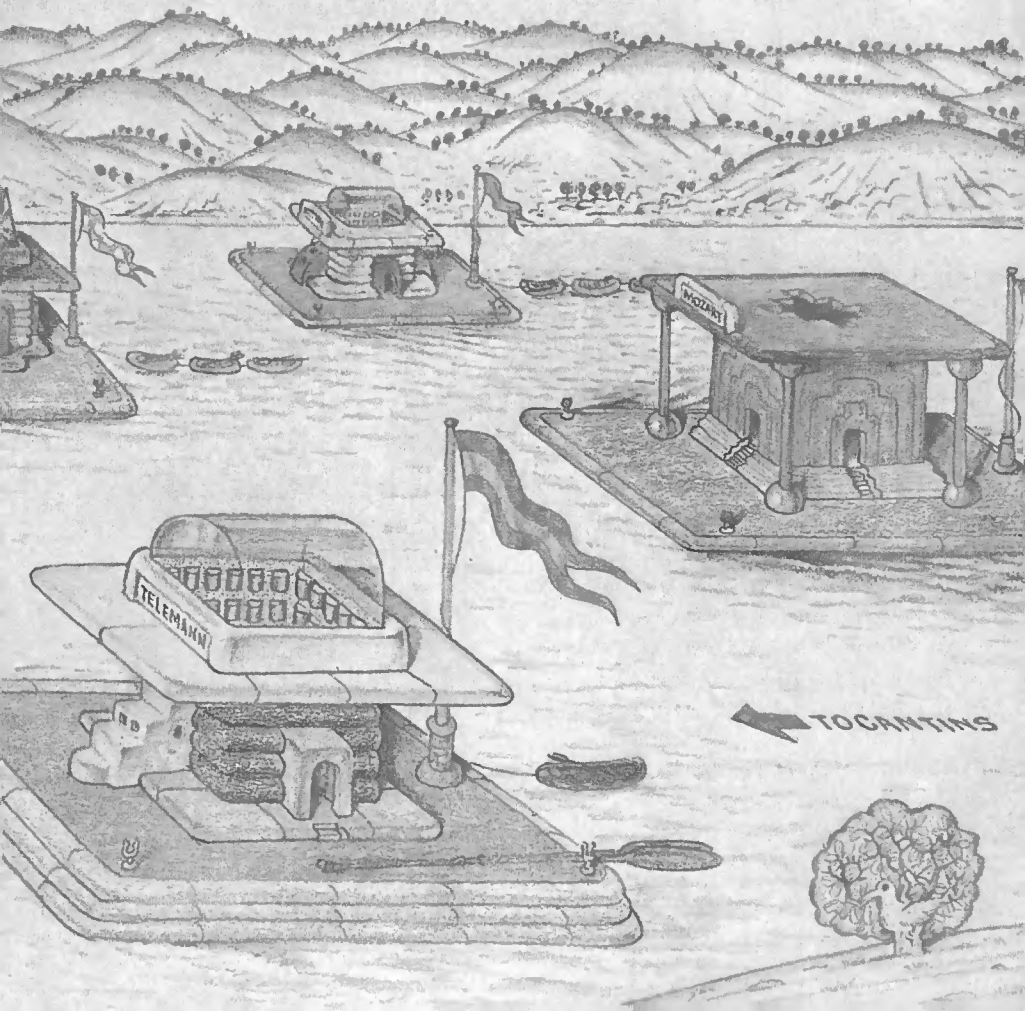
Deze vloot zou dan in opeenvolgende periodes in de drie steden te zien kunnen zijn.

Bij de keuze van de partnersteden is het natuurlijk van belang uit te gaan van plaatsen waar water een belangrijke bijdrage levert aan het stedelijk karakter. Voorbeelden zijn Brugge en Annecy.

Een groot deel van de kosten kan op deze manier gedeeld worden, maar ook zijn er voor dergelijke gezamenlijke initiatieven verschillende subsidies te verkrijgen.

Dit opvallende kunstproject biedt een feestelijke 'schouw' voor een jarige stad met een grote toeristische waarde. Een kunstproject dat

Ettore Sottsass
Architectuurvloten
1973

niet alleen van belang is voor kunstliefhebbers en kunstkenners, maar dat tevens een groot publiek het plezier van kunst kan laten zien.

De hoeveelheid geproduceerde studies, plannen en ontwikkelingen die van invloed zijn op de singel is groot.

Een vervaardigde singelstudie biedt ideeën en uitgangspunten voor ontwikkeling en behoud, maar concrete plannen voor de singel zijn nog niet ontwikkeld.

Het voorgestelde kunstproject levert een bijdrage aan discussies over het belang van de singel als beeldend element in de stad en de rol die beeldende kunst hierbij kan spelen.

Bij de uitwerking van de stedenbouwkundige ideeën tot concrete projecten, bijvoorbeeld het inrichtingsplan, kan opnieuw worden bezien of en waar kunstwerken geplaatst kunnen worden.

De voorbereidingen voor een dergelijk groots evenement bestrijken ongeveer twee jaar; om de manifestatie in de zomer van 2002 te laten plaats vinden zal men uiterlijk medio 2000 van start moeten gaan.

KUNSTBOULEVARD

Het stationsgebied ligt als een (grotendeels onbewoond) eiland midden in Breda. Het is een schakel en barrière tegelijk. Ten noorden van het centrum is het de schakel tussen de oost-en westflank. Anderzijds vormt het een kloof tussen het centrum van Breda en het woongebied daarboven. Het gebied is van groot belang voor de stad omdat het knooppunt is van verkeer en openbaar vervoer.

De afgelopen jaren is uitgebreid studie verricht naar de ontwikkelingsmogelijkheden van de stationsomgeving. Niet alleen door de gemeente maar ook door de Nederlandse Spoorwegen. In het concept programma van eisen zijn voor op het huidige rangeerterrein kantoren en woningen gepland en ten noorden van het huidige station een nieuw vergroot busstation. Het nieuwe vervoersknooppunt (met wellicht een nieuw station) en bijbehorende infrastructuur zou er in 2005 moeten zijn. De ontwikkeling van een locatie met dergelijke omvang zal in totaal zo'n vijftien jaar in beslag nemen.

Uitgangspunt bij de plannen is een duidelijke en gevarieerde karakteristiek en een heldere ruimtelijke opbouw van het openbaar gebied afgestemd op zijn omgeving. Een grote aandacht voor de leefbaarheid en aantrekkelijkheid van de openbare ruimte staat hierbij voorop.

Een 21 tot 25 meter brede boulevard met kantoren is gepland aan de noordzijde van de sporen. In dit gebied streeft men naar een stedelijke schaal en karakter.

Wandeling over de Kunstboulevard

Deze kantorenboulevard zou een 'kunstboulevard' kunnen worden, met een zodanige aantrekkelijkheid dat ook wanneer de kantoren niet bevolkt zijn, de boulevard een wandeling waard is.

Een beeldenroute niet in de klassieke zin van het woord, maar een waar de moderne technologie hoogtij viert, in die zin transport (NS/Openbaar bus vervoer), informatie/ communicatie (kantoren), en industrie (CSM) verbeeldend.

Reclame voor Ovomaltine
1932

De kunstwandeling begint bij de nieuwe tweede voorkant van het station, waar een kunstwerk het stationsplein markeert.

Veel kunstenaars gebruiken op dit moment nieuwe technieken en media, die goed aan sluiten bij het moderne dynamische karakter van deze plek.

De bijna oneindige mogelijkheden van het reizen, het hier en tegelijkertijd ergens anders zijn, of contact te hebben met plaatsen duizenden kilometers ver weg, de dematerialisatie van een object van kunst.

NEAC LE JOURNAL
ACTUALITES MOVIE TONE

MON ALPINE

est à la Baule

NEAC

PABX

PÂTISSERIE

UNIVERSITAIRE
CINEMA
DI BRESIL

Het ideeëngoed van veel kunstenaars op dit moment heeft verwantschap met het genoemde scala van betekenissen. Hoogstaande technieken zullen ook in veel van de kantoren en bedrijven aan deze boulevard worden gebruikt, zonder dat dit gegeven een keurslijf wordt, zou dit een leidraad voor de kunsttoepassingen kunnen vormen.

Na de wandeling over de boulevard kan men over het water de enorme silo's van de CSM zien liggen. Een niet materialistisch, (bewegend beelden?, de silo's als projectiescherm?) kunstwerk op deze enorme blikvangers zou een prachtige afsluiting van de boulevard vormen, en tegelijkertijd een link leggen naar een ander project in de binnenstad waar kunst een belangrijke rol gaat vervullen (mogelijk met 'licht') de haven.

DE CONNAISSEUR

Breda krijgt jaarlijks van de Provincie ruim 200.000,-, bestemd voor voorzieningen die ten doel hebben de mogelijkheden voor productie, spreiding en afname van werken te bevorderen.

Vanuit het standpunt dat de manier om kunstenaars serieus te nemen vooral geuit kan worden door het beste werk van ze aan te kopen en deze verzameling zo vaak als mogelijk trots te tonen, (het visitekaartje van Breda), wordt er jaarlijks 50.000,- besteed aan de stadscollectie.

De aankopen betreffen twee of driedimensionaal werk in de regel bedoeld om binnen te exposeren.

Grotere werken voor in de buitenruimte worden voor deze collectie niet aangekocht, en ook geen werken die expliciet voor een bepaalde situatie gemaakt zijn.

Kunstenaars die op die manier werken en op dit gebied hun interesse hebben zijn wel aanwezig in Breda.

Kunstenaars die in Breda wonen en werken en de stad goed kennen en die interesse hebben voor hun sociale en/of ruimtelijke omgeving zouden uitgenodigd moeten worden ideeën voor kunstwerken in te dienen, waarvoor bij gebleken geschiktheid (dezelfde controles van omgeving, budget, beeldende kwaliteit als bij de reguliere opdrachten) een opdracht kan worden gegeven.

Bij deze opdrachten gaan we uit van de aanwezige know how van de kunstenaar wat betreft zijn eigen leefomgeving, en kunnen we met de voorstellen aanvullingen op en kanttekeningen bij het in deze nota voorgestelde beleid verwachten.

Procedure en begeleiding van de kunstenaar tijdens zijn opdracht verlopen hetzelfde als bij andere opdrachten.

Deze mogelijkheid van voorstellen indienen staat alleen open voor kunstenaars uit Breda en de Bredase regio.

Een bedrag van 50.000,- per jaar, kan hiertoe gereserveerd worden uit het Fonds artistieke werken. Indien nodig kan de kunstenaar aanvullende subsidie aanvragen.

William Speakman
Submarine
1996

OPDRACHTEN IN HET KADER VAN DE PERCENTAGEREGELING

In het kader van de percentageregeling wordt ook weer de komende jaren een aantal kunstopdrachten bij gemeentelijke bouwprojecten gerealiseerd.

Kunstwerken in het kader van de percentageregeling ontwikkeld, hebben een nauwe relatie met het gebouw. Voorheen werd deze eis zelfs omschreven als kunstwerken die 'spijkervast' verbonden dienden te zijn met het betreffende bouwwerk. Tegenwoordig koopt men ook wel 'losse' kunstwerken aan, maar het uitgangspunt van de verbinding blijft hetzelfde.

Als het gebouw van functie wijzigt, en er komen andere gebruikers in, dan blijft in regel het kunstwerk op zijn plaats.

Voor de hier navolgende bouwwerken zijn de mogelijke kunsttoepassingen in diverse stadia van onderzoek en opdrachtverlening; steeds wordt er echter uitgegaan van de relatie met het gebouw. Een verbinding met de fysieke verschijningsvorm van het pand, met de functie, of met beide.

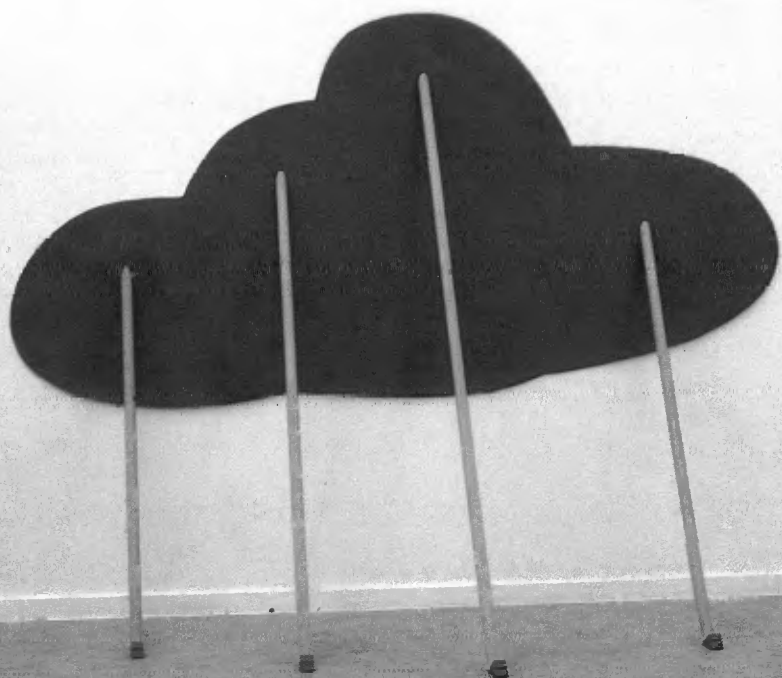
In sommige gevallen kan een kunstwerk ook een relatie leggen tussen het gebouw en zijn omgeving, zoals onder andere bij de brandweer in de opdrachtschrijving is opgenomen.

Het uitgaan bij de opdrachtformulering van het eigene, het karakteristieke van de situatie, in fysieke of in inhoudelijke zin, is de parallel tussen de manier van het formuleren van de opdracht voor de percentage-opdrachten en voor die van de kunstwerken in deze nota.

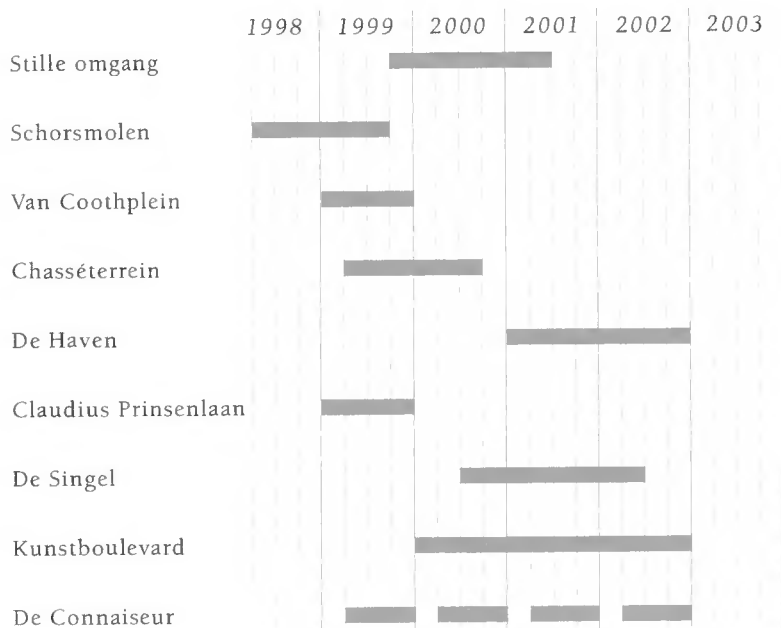
De volgende opdrachten worden in 1998 en 1999 in de binnenstad c.q. de periferie gerealiseerd:

Brandweer	105.000,-
Tolbruggarage	100.000,-
Middellaangarage	200.000,-
Chasségarage	250.000,-
Breda's museum	48.000,-
Para	48.500,-
Tuinzigtlaan	18.500,-
Stadhuis	33.000,-
Zwembad de Wisselaar	75.000,-
Zwembad van Sonsbeekpark	150.000,-

Sef Peeters
gestutte wolk
1981 - 1983

VOORLOPIGE PLANNING

**Actie van Gilbert van Drunen
in het kader van tentoonstelling
"5 zondagmiddagen"
in Gallerie Liesbeth Lips in Breda
1993**

N DE BINNENSTA